

NOTA
DUURZAAMHEID
ZALTBOMMEL

Februari 2016

Inleiding

De Europese Unie ligt op schema om de klimaatdoelen te halen. Er is afgesproken om, gerekend vanaf 1990, zeker 20 procent minder broeikasgassen uit te stoten, 20 procent te besparen op energieconsumptie en 20 procent energie uit duurzame bronnen te halen. Nederland bungelt onderaan het lijstje als het gaat om het behalen van de Europese klimaatdoelen voor 2020. Vooral op het onderdeel 'energie uit duurzame bronnen halen' blijft ons land steken.

In november 2015 is in Parijs de mondiale klimaatconferentie COP21 begonnen. In aanloop naar deze conferentie is de Parijsverklaring opgesteld. Meer dan zeventig colleges, waaronder het college van Zaltbommel, hebben deze getekend.

Met de Parijsverklaring roepen bestuurders van provincies, waterschappen en gemeenten onze landelijke overheid en leiders van de Europese Unie op tot daadkrachtig klimaatbeleid.

Het belangrijkste doel van de Parijsverklaring is te laten zien dat decentrale overheden zoals de gemeente Zaltbommel het klimaatvraagstuk serieus nemen. De conferentie heeft uiteindelijk geleid tot een voor alle deelnemende landen geldend juridisch bindend klimaatakkoord.

Elk land heeft in de afspraken zijn eigen doelstelling. Sommige landen kunnen nu eenmaal eenvoudiger duurzame energie opwekken dan anderen. De Nederlandse doelstelling is dat veertien procent van het totale verbruik uit duurzame energie bestaat. In 2004 was dat 1,9 procent en in 2012 was dat gegroeid tot 4,5 procent waar het vervolgens stagneerde.

In navolging van de landelijke doelstellingen, heeft Zaltbommel haar ambitie op het gebied van de lokale duurzame opwek van energie gesteld op 16 procent in 2020. In 2015 bleek bij een tussentijdse evaluatie dat 2,0 procent van deze doelstelling bereikt is.

Windenergie levert een belangrijke bijdrage aan de energietransitie in Gelderland. Gelderland heeft, net als alle andere provincies in Nederland, afspraken gemaakt met het Rijk over de te realiseren hoeveelheid windenergie. In heel Nederland gaat het om 6.000 megawatt. Een energieproductie van 6.000 megawatt komt neer op zo'n 2.000 windmolens. Die voorzien jaarlijks 3,6 miljoen huishoudens van elektriciteit.

De provincie heeft het afgelopen jaar in overleg met Gelderse regio's en gemeenten locaties gevonden waar windenergie mogelijk is. De provincie heeft de door de gemeenten aangedragen gebieden ruimtelijk vastgelegd in de Gelderse windvisie. In Zaltbommel betreft het de locatie langs de A2. Per november 2015 staan er 28 windmolens (58,4 megawatt) in Gelderland. Doelstelling is dat de provincie Gelderland in 2020 voor minimaal 140.000 huishoudens windenergie opwekt (230,5 megawatt). Dit betekent dat er nog 49 windmolens extra nodig zijn.

Om duidelijkheid te verkrijgen of en hoe de duurzame ambitie in 2020 – in samenwerking met burgers en bedrijven – voor Zaltbommel bereikbaar is, is in de zomer van 2015 op verzoek van uw raad gestart met een brede maatschappelijke discussie duurzaamheid. Hier is gepeild hoe burgers en bedrijven aankijken tegen duurzame energie, de daaraan gekoppelde ambitie van 16 procent duurzaam lokaal opgewekte energie en de haalbaarheid daarvan in relatie tot de plaatsing van zonne- en windenergie.

Proces duurzaamheidsdiscussie

Omdat slechts 12,5 procent van het totale energieverbruik in de gemeente voor rekening van de huishoudens komt en de overige 87,5 procent wordt verbruikt door het bedrijfsleven is het reëel deze twee groepen apart te bekijken.

Bewoners

Door middel van wekelijkse thema-pagina's in Het Kontakt is ruim aandacht besteed aan diverse lokale en regionale initiatieven op het gebied van duurzaamheid van zowel particulieren als bedrijven.

Om vervolgens zoveel mogelijk burgers en bedrijven de mogelijkheid te geven mee te denken en te praten, is er een tweetal bijeenkomsten georganiseerd, de zgn. "D.E.-cafés". Middels een huis-aan-huis verspreide flyer is iedereen uitgenodigd. Ook zijn er Facebook-pagina's opgezet en zijn de flyers op de thema-pagina's van Het Kontakt geplaatst. Beide avonden zijn goed bezocht.

D.E.-cafés

Tijdens de eerste avond van het D.E. café werd vooral gesproken over welke idealen leven bij de bewoners. Het tweede deel van de avond is aandacht besteed aan wat men zelf kan bijdragen om zijn of haar idealen te verwezenlijken en wat men daarvoor nodig heeft. Uit deze eerste bijeenkomst bleek de grote betrokkenheid van de mensen bij het onderwerp duurzaamheid. Er is veel initiatief en vooral behoefte aan meer informatie.

Uit de opbrengst van de eerste avond zijn 4 thema's gedestilleerd:

- Minder verbruiken/besparen;
- Duurzame energie opwekken
- Samenwerking / coöperaties
- Communicatie / informatie delen

De opzet van de tweede avond was het vervolg op de eerste bijeenkomst. Tijdens deze avond hebben we ons vooral gericht op de thema's *duurzame energie opwekken* en *samenwerking/coöperaties*. Aan de hand van gerichte vragen is uitgebreid gesproken over beide thema's. Er liggen duidelijke initiatieven om aan genoemde thema's een vervolg te geven, zoals de oprichting van energiecoöperaties. Dit zijn samenwerkingsverbanden van burgers, bedrijven en gemeenten die zich inzetten voor opwekking, transport en gebruik van duurzame energie in collectief beheer.

Bedrijven

Met de bedrijven wordt een apart traject gevolgd. Er is gestart met een pilot op bedrijventerrein De Wildeman voor verdere verduurzaming van het bedrijventerrein. Het bestuur van de Wildeman had haar ambities op het gebied van duurzaamheid kenbaar gemaakt aan de gemeente Zaltbommel. Deze ambities sluiten naadloos aan bij de ambities van de gemeente. Besloten is te starten met een pilot op de Wildeman met daarbij nadrukkelijk opgemerkt dat de andere bedrijventerreinen in Zaltbommel en participatie van bewoners in het proces onderdeel uitmaakt van de pilot.

De ambities van Coöperatieve Vereniging Parkmanagement De Wildeman (Parkmanagement) zijn als volgt te omschrijven:

- Realisatie van een onafhankelijke energievoorziening (Smartgrid) in 2020
- Realisatie van 100 procent duurzame energievoorzieningen voor ondernemers in 2020
- Besparing op CO2 uitstoot van 20 procent voor 2020
- Besparing op energieverbruik van 20 procent voor 2020

Om deze ambities te realiseren wordt in de eerste helft van 2016 een plan van aanpak duurzaamheid De Wildeman opgesteld. In dit plan van aanpak staat hoe het Parkmanagement samen met de gemeente wil komen tot het bereiken van de gestelde doelen.

Het plan van aanpak richt zich in 1^e instantie op het gebied van bedrijventerrein De Wildeman. De andere bedrijventerreinen in Zaltbommel worden in het proces betrokken via de daar aanwezige verenigingen met bijhorend draagvlak van ondernemers.

De gemeente Zaltbommel heeft in samenwerking met het Parkmanagement al een paar keer een onderzoek laten doen naar het energieverbruik op het bedrijventerrein en ziet mogelijkheden in de realisatie van een grote bijdrage in de doelstelling vanuit de ondernemers daar gevestigd.

Na een brainstormsessie met het bestuur van het Parkmanagement, de gemeente Zaltbommel en Oost NV (uitvoeringsorganisatie van de provincie Gelderland) is gekozen voor een aanpak van besparen en verduurzamen met als uiteindelijk doel het realiseren van een onafhankelijke energievoorziening (Smartgrid).

Streven is om de bewoners van de gemeente Zaltbommel optimaal te betrekken/te laten participeren in de energieprojecten van de bedrijventerreinen. Hierbij kunnen toekomstige energiecoöperaties een belangrijke rol vervullen.

Energiemarkt

Bedrijven en bewoners zijn 'samengebracht' op de op 6 november jl. gehouden Energiemarkt. Hier konden bewoners zich laten informeren. In totaal waren 16 stands bezet. Het aanbod varieerde van zonnepanelen tot duurzaam bereide hapjes. Ook stonden er stands met driedubbel glas, energiezuinige huishoudapparatuur en liet een particulier zijn initiatief zien hoe je zelf thuis een 'grijs water netwerk' kunt creëren, waarbij het toilet en de wasmachine hun watertoevoer via regenwater krijgen en niet meer via het dure en kostbare drinkwaternet. De vereniging Windenergie A2-Bommelerwaard liet middels een 3D-presentatie een impressie zien van windturbines langs de A2.

Ook de gemeente Zaltbommel had een stand ingericht. Hier konden bewoners zich laten informeren over bv. de duurzaamheidslening. Ook kon men hier zijn of haar e-mail adres achterlaten om op de hoogte gehouden te worden van allerlei zaken/informatie op het gebied van duurzame energie. Uit de ingeleverde e-mailadressen zijn 4 gelukkigen getrokken. Zij hebben een gratis energiescan van hun woning aangeboden gekregen. De energiemarkt is door ruim 200 belangstellenden bezocht.

Opbrengst brede maatschappelijke discussie duurzaamheid

Woningen/Bewoners

Besparen

- Elk huishouden kan op een eenvoudige, relatief goedkope manier een aanzienlijke bijdrage leveren aan het besparen van het gebruik van energie, door bv. woningisolatie, energiezuinige huishoudapparatuur en het gebruik van ledlampen. Door de gevoerde discussie is bewustwording over het thema 'besparen' gegroeid. Dit draagt weliswaar niet direct bij aan de ambitie van 16 procent lokaal, duurzaam opwekken, maar het zorgt wel voor minder noodzaak tot energieopwekking en dat komt tegemoet aan de ambitie. Wij gaan actief communiceren via diverse kanalen over besparen.
- Wij gaan de mogelijkheden onderzoeken om een project te starten voor de bouw van energie neutrale woningen als voorbeeld voor de hele gemeente.
- Bij nieuwe woningbouwprojecten stimuleren wij de ontwikkelaars tot duurzaam bouwen

Samenwerken

- Door het oprichten van energiecoöperaties kunnen bewoners ook bijdragen aan lokale opwek van duurzame energie. Energiecoöperaties kunnen participeren in bv. solarparken of windturbines. Tijdens de D.E.-café's is herhaaldelijk naar voren gekomen dat de bereidheid tot het oprichten van dergelijke energiecoöperatie(s) groot is. Wij inventariseren mogelijkheden om te komen tot een energiecoöperatie en waar mogelijk faciliteren wij.

Duurzame energie opwekken

- Duurzame opwek kan gerealiseerd worden door de plaatsing van zonnepanelen. Als we kijken naar het huidige tempo van plaatsing van zonnepanelen op woningdaken en deze verwachting doortrekken naar 2020 is een percentage duurzaam lokale opwek mogelijk van zo'n 14 procent. Dit komt dicht in de buurt van ons duurzaamheidsstreven van 16 procent. Leveranciers van zonnepanelen geven aan dat door deze brede maatschappelijke discussie en alle publicaties daaromheen een aanzienlijke toename van aanvragen te zien is. Wij gaan actief communiceren via diverse kanalen over duurzame energieopwekking.

Communicatie en informatie

- Meer en beter communiceren en informeren kwam expliciet als wens naar voren tijdens het eerste D.E. café. Hierbij heeft de gemeente een belangrijke rol. Medio maart 2016 zal het digitale energieservicepunt regiogemeenten Rivierenland van start gaan, 'Het Nieuwe Wonen Rivierenland'. Dit digitale energieloket bevat informatie over gemeentelijke activiteiten, wijkaanpakken, projecten op gebied van duurzame opwek, energiebesparing, etc. Er komen verwijzingen naar lokale energie-initiatieven, energie coöperaties, etc. Elke gemeente krijgt zijn eigen pagina, dus b.v. www.hetnieuwewonenrivierenland.nl/zaltbommel. De pagina wordt gevuld en bijgehouden door een medewerker van de gemeente Zaltbommel. Uiteraard wordt er op onze gemeentesite www.zaltbommel.nl een link geplaatst naar dit digitale energieloket.
- De energiemarkt zorgt voor de verbinding tussen bewoners, bedrijven, organisaties en verenigingen. In 2016 organiseert de gemeente Zaltbommel opnieuw een energiemarkt;
- De gemeentelijke duurzaamheidsindex (www.gdindex.nl) geeft een beeld van hoe duurzaam een gemeente is. Bij de begrotingsbehandeling in de raad op 10 november 2015 is gevraagd waarom Zaltbommel relatief slecht scoort bij deze index. Vooropgesteld wordt dat de duurzaamheidsindex niet alleen gaat om milieu gerelateerde duurzaamheid, maar veel breder; werkgelegenheid, gezondheid, onderwijs en afvalscheiding komen bv. ook aan bod. Momenteel is de duurzaamheidsindex van Zaltbommel, voor wat betreft energie, gebaseerd op oude gegevens uit de klimaatmonitor en dient te worden geactualiseerd. Wij gaan gerichter data verzamelen om de informatievoorziening up-to-date te houden.

Bedrijven

In tegenstelling tot het beeld op particulier terrein is de duurzame ambitie voor het bedrijfsleven niet haalbaar. Het plan van aanpak Duurzaamheid bedrijventerrein De Wildeman wordt de eerste helft van 2016 opgesteld. Dit plan dient als leidraad voor de andere bedrijventerreinen. Hierin komen ook de eerder genoemde thema's, (minder verbruiken/besparen, duurzame energie opwekken, samenwerking/coöperaties en communicatie en informatie delen) aan bod.

Besparen

- Door middel van een nulmeting van de huidige status bij ondernemers op het gebied van duurzaamheid (energiescan) wordt geïnventariseerd waar zich voor de betreffende ondernemer de besparingen op de korte termijn te realiseren zijn.

Duurzame energie opwekken

- Duurzame opwek kan op diverse manieren plaatsvinden; bijvoorbeeld door zonnepanelen. Dit is een relatief eenvoudige en toegankelijke manier om een bijdrage te leveren aan de duurzame opwek. Op zakelijk vlak is er in Zaltbommel nog veel te bereiken en het is belangrijk om nauw met onze partners samen te werken om meer duurzaamheid na te streven.
- Het realiseren van een Smartgrid op de Wildeman is de stip op de horizon; de ambitie op de lange termijn. In het plan van aanpak Duurzaamheid wordt het proces om te komen tot dit Smartgrid in reële bouwstenen in de tijd geplaatst en uitgevoerd.
- Bij de verdere verduurzaming van de Wildeman wordt ook nadrukkelijk gekeken naar de mogelijkheden op het gebied van warmte(kracht), afval, etc. De gehele breedte van het thema duurzaamheid wordt beschouwd, waarbij ook het zelf opwekken van energie aan de orde komt
- Scholen en sportverenigingen worden actief benaderd en gestimuleerd om hun accommodaties van zonnepanelen te voorzien.
- In de glastuinbouw wordt veel warmte geproduceerd door de WKK's. Er zal verbinding worden gezocht tussen de glastuinbouw en overige bedrijven om deze overvloedige warmte op een efficiënte manier in te zetten in verschillende bedrijfsprocessen. Er is middels een inspanningsverplichting afgesproken dat ook binnen deze sector zal worden gezocht naar verdergaande mogelijkheden om te verduurzamen. Hierbij komt ook geothermie aan de orde. In het eerste halfjaar van 2016 wordt een duurzaamheidsplatform voor tuinders opgericht.

Windenergie

Windenergie is een instrument dat binnen handbereik ligt om in Zaltbommel een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidsambitie. Eén windturbine van 2 megawatt, zoals benoemd in het NLM, levert een bijdrage van 1,77 procent aan de duurzaamheidsambitie van 16 procent. Dit betekent dat we zo'n 7 windturbines nodig hebben om onze ambitie te realiseren, wat overeenkomt met 40 ha solarpark of 16.000 huizen met elk 8 zonnepanelen.

Tijdens de D.E. cafés en de energiemarkt is expliciet aandacht besteed aan windenergie. Duidelijk is dat er een positieve grondhouding bij burgers en bedrijven is ten aanzien van het plaatsen van windturbines in Zaltbommel. Uiteraard geldt de theorie van NIMBY en is er altijd een kleine groep direct omwonenden die tegen het plaatsen van windturbines op een specifieke locatie is.

De locatiekeuze voor windenergie is in het kader van de structuurvisie Buitengebied (door uw raad op 15 maart 2012 vastgesteld) onderbouwd en overwogen. Hieruit kwam naar voren dat de locatie tussen de A2 en het spoor de meest geschikte locatie is waar 3 windturbines gerealiseerd kunnen worden (5,31 procent bijdrage aan de taakstelling).

Waterkracht

In 2012 is in de regio een plan ontwikkeld om waterkracht op te wekken door een verbinding tussen Maas en Waal bij Fort Voorne Heerewaarden te creëren. Dit plan is niet haalbaar gebleken: Rijkswaterstaat verleende geen medewerking in verband met risico's voor de waterkwaliteit van het Maaswater en voldoende waterafvoer in de Waal. Ook de mogelijkheden van opwekken via waterkracht in nevengeulen is bekeken en voorsnog niet haalbaar gebleken in verband met te weinig watercapaciteit. Voor de termijn tot 2020 is duurzame energie opwekken uit waterkracht geen optie.

Haalbaarheid duurzaamheidsambitie Zaltbommel

In tabel 1 is globaal weergegeven in hoeverre bovengenoemde acties en initiatieven bijdragen aan de duurzaamheidsambitie van Zaltbommel.

Hierbij moet worden opgemerkt dat het proces om te komen tot verdere verduurzaming van de gemeente Zaltbommel zowel bij bewoners als ook bij de bedrijven start met het verder doorvoeren van acties op het gebied van besparing. In het proces, dat de afgelopen maanden in de gemeente Zaltbommel is doorlopen met bewoners en bedrijven, is bewustwording op dit onderdeel enorm toegenomen. De resultaten, die worden behaald op het gebied van besparen, hebben geen rekenkundig effect op het percentage van onze duurzaamheidsambitie; die is immers gekoppeld aan lokale opwek van duurzame energie. Echter, door het verder doorvoeren van besparingen is uiteindelijk minder energie nodig, waardoor de ingezette acties op het gebied van besparen wel degelijk bijdragen aan de ambitie. Immers wanneer minder energie nodig is, is ook minder opwek van energie nodig.

Na het houden van de brede maatschappelijke discussie duurzaamheid is helder dat er een grote bereidheid bij zowel particulieren als bedrijven aanwezig is om bij te dragen aan de gemeentelijke ambitie. Alle bouwstenen zijn aanwezig om onze ambitie nu concreet vorm en vervolg te geven en duurzame initiatieven verder te (laten) ontplooiën.

Wij zetten in op een actieplan met maatregelen. De duurzaamheidsdoelstelling om in 2020 16 procent lokale duurzame opwek van energie te hebben gerealiseerd blijft ambitieus en kan benaderd worden als alle instrumenten worden benut.

Planning en uitvoering

In onderstaande tabel zijn de acties opgenomen zoals benoemd in deze nota.

Nr	Thema*	Actie	Wanneer
1	B, O, C	Actief communiceren via diverse kanalen over besparen en opwek bij particulieren en bedrijven	doorlopend
2	B	Mogelijkheden onderzoeken voor start project bouw energie neutrale woningen	2016
3	B	Stimuleren duurzaam bouwen stimuleren bij ontwikkelaars	doorlopend
4	C	Site www.hetnieuwewonenrivierenland.nl voor Zaltbommel vullen en bijhouden	Vanaf half maart 2016
5	C	Energiemarkt 2016 organiseren	Q3 2016
6	C	Gerichter data verzamelen om informatievoorziening up to date te houden	2016
7	S	Inventariseren en faciliteren energiecoöperatie(s)	2016
8	B,O,S,C	Plan van aanpak De Wildeman (pilot gemeente) <ul style="list-style-type: none"> - Nulmeting/energiescan - Mogelijkheden onderzoeken energie opwek - Realiseren smartgrid - Brede blik verduurzaming	Medio 2016 2016 2016 2020 Doorlopend
9	B,O,S	Oprichting Duurzaamheidsplatform voor tuinders door PHTB	Q2 2016

* B= Besparen, O= Duurzame energie opwekken, S=Samenwerking/coöperaties,
C= Communicatie / informatie delen

In het uitvoeringsprogramma natuur, landschap en milieu (NLM) 2016 wordt de stand van zaken van bovenstaande acties gemonitord.

Bijdrage aan duurzaamheidsdoelstelling

Initiatieven	bijdrage aan duurzaamheidsdoelstelling 2020 in procenten	berekening toename lokale opwek in de periode 2016 t/m 2020
Stand per 01-01-2015	2,00	
Openbare verlichting	0,04	0,1 miljoen kWh
zonnepanelen op woningen	0,83	1,88 miljoen kWh
zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed	0,04	0,08 miljoen kWh
zonnepanelen op bedrijven	4,33	28 ha. Dakoppervlak x 50 procent netto te bedekken met zonnepanelen = 14 ha zonnepanelen x 0,7 miljoen kWh/ha = 9,8 miljoen kWh
solarpark Ketelsteeg	0,62	2 ha netto; 1,4 miljoen kWh
solarpark nog niet benoemd	1,24	4 ha netto; 2,8 miljoen kWh
3 windturbines locatie A2	5,31	3 x 2 MW (vermogen) x 2 miljoen kWh (opbrengst per MW vermogen)= 12,0 miljoen kWh
TOTAAL	14,41	

NB. Het totaal verbruik is vastgesteld op 226 miljoen kWh. De berekende toename in lokale opwek gedeeld door 1 procent van het vastgesteld verbruik geeft het percentage aan dat het initiatief bijdraagt aan de duurzaamheidsdoelstelling.

Zaltbommel, 23 februari 2016

Afdeling Ruimte, Samenleving en Ontwikkeling